

Schysta villkor – rent spel för alla lag

Om projektet Decent Work inför VM 2010 i Sydafrika

Fotboll – en lek som väcker
drömmar och hopp 4

Rent spel för alla 2010-2014 7

En månads arbete
för 1 900 kronor 10

Du betalar två kronor per månad 13

Leken med bollen förändrar ansiktsuttrycken.

Blyga, rädda, tuffa, hungriga eller likgiltiga ögon börjar glittra av glädje. Skratt blandas med rop. Passa mig!

Fotboll

**Ge några ungar en boll...
Det dröjer inte länge innan de förvandlar vilken plats som helst till en arena.**

Det kan vara gatubarn på en sandig plätt vid Kapstadens flyplats, i kåkstaden Delft eller kvarterets ungar på en gatstump i Solna. Lagspelet med enkla men tydliga regler fungerar på samma sätt överallt.

De stora turneringarna, som VM och EM, lockar inte bara miljoner till åskådarläktare och tv-soffor. De lockar också oräkneliga barn, fattiga som rika, över hela världen till glädje, skratt och gemenskap runt bollen.

Fotboll är en lek som väcker drömmar och ger hopp. Men för att leken ska kunna fungera måste man följa reglerna – regler som vi lär oss när de stora turneringarna spelas. Leken i sig själv belönar samarbete. Och det är inte okej att fuska genom att spela ojuste, varken i VM eller på gatan utanför Råsunda.

VM 2010 avgörs i Sydafrika. Inför turneringen investerar Sydafrika minst 30 miljarder kronor i arenor, kommunikationer och hotell. Upp mot 30 000 byggnadsarbetare bygger för fotbollsfesten.

När VM för första gången kom till Afrika hoppades byggnadsarbetarna inte bara på jobb. De vågade för ett tag hoppas på arbetsvillkor som skulle innebära ett bättre liv.

Cirka 80 000 medlemmar i tre fackföreningar i Sydafrika, National Union of Miners (NUM), Building and Construction Workers Union (BCAWU) och South African Building Workers Organisation (SABAWO), vill ha rent spel, inte bara under turneringen utan också när arenorna byggs. Med stöd av byggnadsarbetarnas fackliga internationella, Byggnads- och Träarbetarinternationalen (BTI), arbetar de nu för schysta villkor. Målet är att göra praktisk verklighet av beslutsfattarnas ord om hållbar utveckling med hjälp av VM.

– Men det verkar som att de som har makten bara bryr sig om våra villkor om våra strejker riskerar att ge dem dålig publicitet, konstaterade Victor Ngcaku, lagbas på bygget av Kapstadens VM-arena, Green Point stadion, i april 2008.

Rent spel betyder schysta arbetsvillkor för dem som bygger arenorna, för dem som städar hotellen, klipper gräset och kör bussarna till arenorna.

Det betyder en lön som det går att leva på.

2010, 2012, 2014

Rent spel – det betyder inte bara att det förbjudet att sätta armbågen i ansiktet på motståndaren i en nickduell eller att glida in mot en oskyddad hälsena i en glidbackning.

Nej – rent spel betyder schysta arbetsvillkor för dem som bygger arenorna, för dem som städar hotellen, klipper gräset och kör bussarna till arenorna.

Det betyder arbetsvillkor som är avtalade mellan fria och självständiga parter, fack och arbetsgivare. Det betyder en lön som det går att leva på och säkerhet på jobbet. Och det betyder rimliga arbetstider, trygga anställningar och rätt att säga ifrån när något är fel.

I den internationella fackliga rörelsen ser vi de stora idrottsevenemangen som ett tillfälle för idrotten att ta ställning. Vi förutsätter att Fifa, IOC och andra väljer att ställa krav på rent spel och schysta villkor.

Det är bara så som deras visioner om att idrotten ska bidra till utveckling, framsteg och en bättre värld blir verklighet.

Det är så nya Maradona, nya Pele, nya Zlatan, får luft under vingarna och kan lyfta mot sina drömmars mål.

Den fackliga internationalen för världens byggnadsarbetare, BTI (BWI, Building and Wood Workers International), vill bidra till den utvecklingen. Vi arbetar där

för, med medlemmarna i de lokala medlemsförbunden i spetsen, för rent spel och schysta villkor inför och under fotbolls-VM i Sydafrika. Men det slutar inte där.

2009 börjar Peab bygga en ny svensk nationalarena i Solna. Och 2012 kommer Polen och Ukraina att stå som värd för nästa europamästerskap. Redan nu talas det om brist på arbetskraft i Polen. Den polska regeringen förhandlar med Kina och Vietnam om import av hundratusentals byggnadsarbetare. BTI kommer att stödja de polska och ukrainska facken så att de kan bevaka byggnadsarbetarnas rätt och medverka till att de som bygger får schysta villkor.

Och 2014 är Brasilien värd för världsmästerskapen. Victor Ngacu och hans kollegor i Sydafrika kommer att lämna sina erfarenheter vidare till Stefan Svensson, lagbas och facklig styrelseledamot i svenska Peab. De Peabanställda lämnar facklan vidare till kollegor i Polen och Ukraina som i sin tur...

Inför och under de stora mästerskapen kräver byggnadsarbetare världen över:

- Rätt att organisera och att förhandla
- Anständiga arbetsvillkor
- En lön som det går att leva på
- Noll arbetsplatsolyckor
- Yrkesutbildning och yrkesutveckling
- Förebyggande hälsovård

A construction worker in a yellow safety vest and hard hat is working on a large stadium under construction. The stadium has many tiers of concrete seating. In the background, several large cranes are visible against a blue sky with some clouds. The worker is in the foreground, looking towards the camera. He is wearing a grey t-shirt, blue pants, and a yellow safety vest with reflective stripes. He has a red and black hard hat and safety glasses. He is holding a pair of work gloves. In the foreground, there are some rebar rods and a Makita circular saw. The stadium is under construction, with many tiers of concrete seating. In the background, several large cranes are visible against a blue sky with some clouds. The worker is in the foreground, looking towards the camera. He is wearing a grey t-shirt, blue pants, and a yellow safety vest with reflective stripes. He has a red and black hard hat and safety glasses. He is holding a pair of work gloves. In the foreground, there are some rebar rods and a Makita circular saw.

Utveckling skapas bara om vi får del av alla de miljarder som de investerar.

Om vi får höjd levnadsstandard så kan vi efterfråga ordentliga bostäder och saker som vi behöver men inte har råd med nu.

Green Point

Green Point, Kapstaden. Semifinal- och gruppspelsarena för 70 000 åskådare som kostar 2,85 miljarder kronor att bygga. Ett konsortium med sydafrikanska Murray & Roberts och WBHO bygger.

För att träffa sin fackombudsman måste lagbasarna Victor Ngacu och Piet Skosana gå ut från arenabygget, genom vakten, till hamburgerrestaurangen på parkeringsplatsen.

– Du ser vilken attityd byggföretagen i Sydafrika har, säger Victor, lite uppgivet.

Ombudsmannen släpps inte in trots att hon har rätt till det enligt lag. Orsaken är att hon står bakom en debattartikel om de dåliga arbetsvillkoren på bygget som publicerats i Kapstadens största tidning, Cape Times.

Så Piet och Victor kommer ut, i gula bygghjälmarna och med de gulröda overallerna på. De ser nästan ut som fotbollsdräkter, med nummer 10 och texten ”Stolt över att bygga för VM 2010” på ryggen.

Visst är de stolta. Men också besviken. De hade hoppats att VM-byggerna skulle medföra ett lyft. Politiker och fotbollspampar hade talat så vackert om hållbar utveckling.

– Utveckling skapas bara om vi får del av alla de miljarder som de investerar. Om vi får höjd levnadsstandard så kan vi efterfråga ordentliga bostäder och saker som vi behöver men inte har råd med nu, säger Victor.

Victor och Piet bor i Nyanga, en kåkstad nära flygplatsen i Kapstaden. De är utbildade och erfarna snickare och tjänar ungefär 27 kronor per timme, en jämförelsevis hög lön på bygget där genomsnittslönen för byggnadsarbetarna är cirka 11 kronor per timme.

En månads arbete på VM-bygget Green Point ger en genomsnittslön på cirka 1 900 kronor per månad. Det behövs 2 350 kronor för att kunna handla det nödvändigaste för en person i Sydafrika.

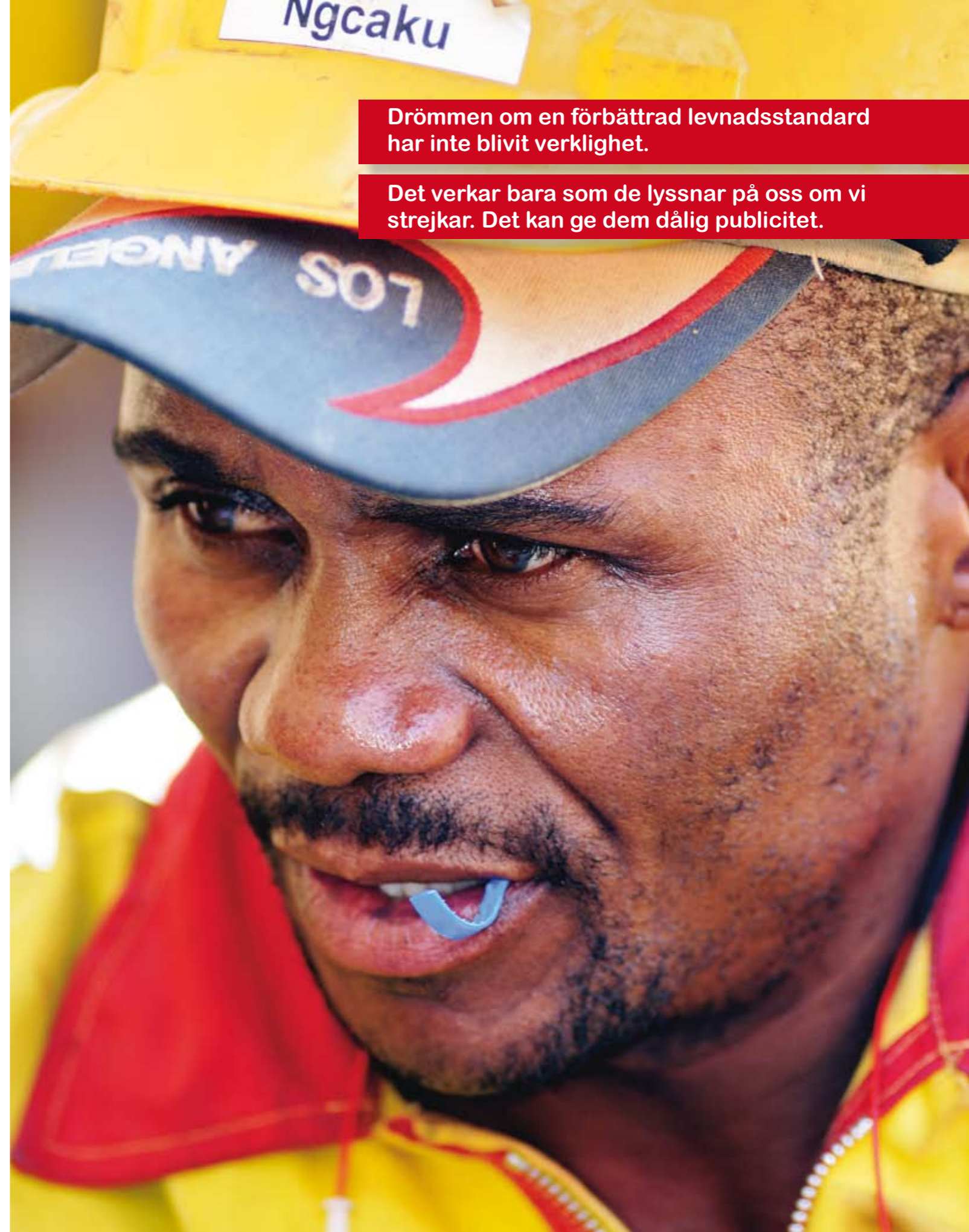
Drömmen om en förbättrad levnadsstandard har inte blivit verklighet. På parkeringsplatsen diskuterar Victor, Piet och ombudsmannen hur de ska fortsätta striden om en bonus, en del av den vinst konsortiet gör som ett resultat av att de arbetar in tid gentemot tidplanen.

Företaget har erbjudit en total bonus på drygt 3000 kronor. Facket kräver knappt 1200 per månad, från januari till september 2008, då stommen ska vara färdigbyggd.

Förhandlingarna har brutit samman. Victor tror att de måste strejka, precis som de tvingades göra för att få behålla rimliga reseersättningar.

– Det verkar bara som de lyssnar på oss om vi strejkar. Det kan ge dem dålig publicitet och det är de rädda för, säger han.

Fotnot: I augusti och september 2007 genomfördes två vilda strejker som ledde till att byggnadsarbetarna fick viss ersättning för reskostnader till och från jobbet. Den 25 juni inleddes en strejk om förhandlingsrätt och bonusutbetalning.

Drömmen om en förbättrad levnadsstandard har inte blivit verklighet.

Det verkar bara som de lyssnar på oss om vi strejkar. Det kan ge dem dålig publicitet.

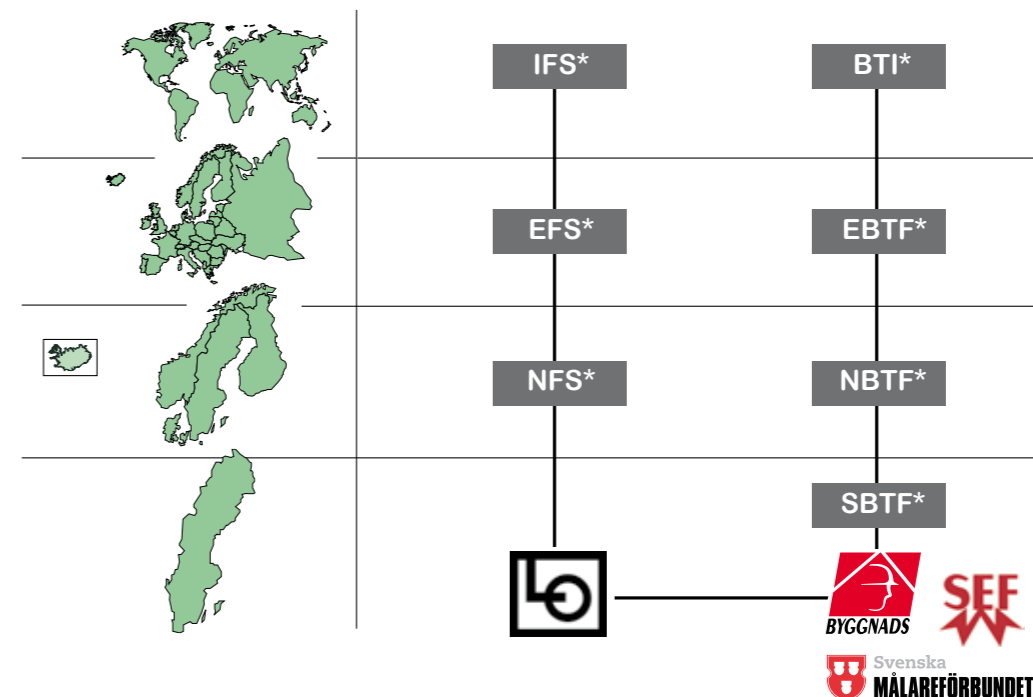

Arenabyggare

Löner	Sydafrika	Sverige
Nettolön byggnadsarbetare*	12 kronor/timme	102 kronor/timme
Så många gånger räcker lönen till minsta levnadskostnad**	- 0,8 gånger	- 3,4 gånger
Lön och ersättningar till vd***	1 250 kronor/timme	3 560 kronor/timme
Några kostnadsexempel		
Boendekostnad****	625 kronor per månad	5 400 kronor
Pris i butik för några basvaror*****		
– Kyckling, 1 kilo	21 kronor	43,95 kronor
– Bananer, 1 kilo	7,25 kronor	21,90 kronor
– Ris, 1 kilo	4,50 kronor	20,90 kronor
– Solrosolja, 1 liter	15,60 kronor	21,90 kronor
– Toapapper, 4 rullar	18 kronor	35,90 kronor
Övrigt		
Arbetstid	40 timmar	40 timmar
Dödsolyckor i byggbranschen per 100 000 årsarbeten	18	4
Andel med i facket i byggbranschen	11 procent	80 procent

* Uppgifter från Byggnads lönestatistik (reducerad med genomsnittlig skatt) respektive Labour Research Service (LRS).
 ** Socialbidragsnorm i Sverige, uppgift från LRS för Sydafrika.
 *** Inkomsten för tio makthavare i byggbranschen, enligt skatteverket (reducerad med genomsnittlig skatt) respektive inkomster för vd i de största Sydafrikanska bolagen (reducerad med genomsnittlig skatt). Uppgifterna avser 2006.

**** Uppgift från SCB respektive facklig källa i Sydafrika där uppgiften avser boendekostnad i kåkstad.
 ***** Uppgifter inhämtade i snabbköp i Stockholm respektive Kapstaden i april 2008.

Du betalar två kronor per månad

21,25 kronor. Det är den summa du betalar som medlem i Byggnads, Målarnas eller Elektrikernas internationella fackliga arbete.

Det innebär att nästan två kronor av månadsavgiften används för att stärka byggfack runt om i världen. Ungefär hälften används till arbete i Europa, genom den nordiska unionen, NBTF, och den europeiska federationen, EBTF. Det europeiska arbetet handlar just nu, 2008, mycket om att försvara kollektivavtalen.

I den europeiska unionen, EU, är marknadskrafterna starkt pådrivande för att pressa priser med hjälp av konkurrens. Facken säger ja till konkurrens men protesterar mot prispress som beror på dåliga löne- och anställningsvillkor.

Flera domar i EU:s domstol, EG-domstolen, det senaste året har gått emot facken.

Facken försöker därför just nu att stärka det som kallas den sociala dimensionen i EU. Det betyder i praktiken att man ägnar sig åt att påverka politiker på nationell och europeisk nivå så att de ser till att förstärka arbetstagarnas rättigheter eller i vart fall försvarar rimliga villkor i EU. Fackens budskap är att ekonomisk

framgång för Europa bygger på att Europas arbetare har möjlighet att efterfråga varor och tjänster. Konkurrens på lika villkor är bra – men konkurrens genom lönedumpning och försämrade arbetsvillkor leder till försämrad ekonomi och växande motsättningar i EU.

Den andra kronan du betalar går till BTI, Byggnads- och Träarbetarinternationalen, som har tolv miljoner medlemmar i 350 fackförbund i hela världen. BTI arbetar just nu framför allt med att stödja fackförbund i arbetet för att få teckna kollektivavtal. Det gör man bland annat stöd till facklig utbildning och organisering och genom att teckna överenskommelser med de stora globalt verksamma företagen, som till exempel Skanska, om rimliga arbetsvillkor.

BTI arbetar också hårt för att stoppa spridningen av asbest. Kanada, Ryssland och Brasilien är exempel på länder som fortfarande exporterar stora mängder asbest till utvecklingsländer där byggnadsarbetare utsätts för det cancerframkallande materialet varje dag.

* IFS – Internationella Fackliga Samorganisationen * BTI – Internationella Byggnads- och Träarbetarinternationalen * NBTF – Nordiska Byggnads- och Träarbetarefederationen
 * EFS – Europeiska Fackliga Samorganisationen * EBTF – Europeiska Byggnads- och Träarbetarfederationen * SBTTF – Svenska Bygg- och Träarbetarfacken
 * NFS – Nordens Fackliga Samorganisation

På flera av arenabyggena har konflikter om resersättningar lett till strejker.

Det är bra med VM, det ger jobb. Men det har inte medfört bättre arbetsvillkor.

Resan fram och tillbaka till jobbet kostar en tredjedel av dagslönen.

Vi vill ha gratis minibuss eller pengar till biljettkostnaden.

Ellis Park

Och med lokaltåg tar resan oftast längre tid än de en och en halv timme som Maytomes resa tar med en av de tusentals minibussar som tar tio till 20 passagerare i bestämda rutter till och från kåkstäderna.

Ellis Park, Johannesburg. Gruppsspelsarena för 60 000 åskådare som renoveras för cirka 180 miljoner kronor.

Maytome Tachi arbetar på Trencon, ett av företagen som renoverar Ellis Park i Johannesburg. Han sitter i skuggan under några träd utanför arenan tillsammans med ett 20-tal arbetskamrater.

De har tagit förlängd rast för att få information av facket om hur samtalen med Trencon går. Det handlar om reseersättningar.

– Vi vill ha gratis minibuss eller pengar till biljettkostnaden, förklarar Maytome.

Maytome tjänar 16 rand per timme (cirka 12,50 kronor). Han arbetar mellan sju och fem, fem dagar i veckan.

– Resan fram och tillbaka till jobbet kostar en tredjedel av dagslönen. Det är inte rimligt att vi måste stå för det själva, säger han.

Organisatören från facket förklarar att samtalen fortsätter men att man inte lyckats nå resultat ännu. Besviket samtalande packar de Trencon-anställda ihop sina matlådor och drar sig sakta mot arenan.

Maytome bor, som de flesta byggnadsarbetarna som bygger för VM i Sydafrika, i en kåkstad som byggdes under apartheidårens rasåtskillnad.

Resorna mellan bostaden och arenan kan ske med lokaltåg. Men det är riskfyllt. På lokaltågen härjar beväpnade rånarligor. Våldsamma rån, ofta med skjutvapen och droger inblandade, är vardag.

På flera av arenabyggena har konflikter om reseersättningar lett till strejker. För att en strejk ska vara laglig krävs det först och främst kollektivavtal på arbetsplatsen. När det finns krävs det förhandlingar, som om de inte ger resultat, fortsätter i ett särskilt förhandlingsråd, bargaining council. Om det inte blir enighet ens där är det tillåtet att strejka.

Fackföreningen BCAWU har avtal med Trencon och förhandlar nu om reseersättning. Men för att komma ifråga som avtalstecknande part på hela bygget måste fackföreningen ha minst 20 procent av de anställda som medlemmar. Inget fack har så hög organisationsgrad bland de anställda på Ellis Park. Det gör att många byggnadsarbetare där arbetar utan avtalade arbetsvillkor.

Så vad tycker Maytome Tachi om VM?

– Det är bra med VM, det ger jobb. Men det har inte medfört bättre arbetsvillkor, säger han.

Soccer City

Soccer City, Johannesburg. Huvudarena under VM där bland annat öppningsmatch och final ska spelas. Arenan byggs i princip helt ny för 1,7 miljarder kronor. Ska rymma 97 000 åskådare.

Sipho Gweddy armerar en av de trappstegsbalkar som ska bära den övre läktarens gradängar på VM:s huvudarena. Medan han binder armeringsjärn med hovtång berättar han att han bor i Soweto, några kilometer från arenan. Han arbetar från en rörställning med dubbla skyddsräck men med många snubbelrisker.

Arbetsgivaren håller med hjälm, arbetshandskar, en overall per år och skyddskor.

Sipho tycker att arbetsmiljön är ovanligt bra på Soccer City jämfört med andra byggen han arbetat på. Det finns en sjukstuga på bygget men där kan man prioritera förebyggande undersökningar av nyanställda i stället för att laga akuta skador.

I en gammal nedlagd guldgruva i närheten finns ett utbildningscenter. Där får både konsortiets och underentreprenörernas anställda möjlighet att förkovra sig i byggandets specialiteter.

Klarar de examen kan de få högre lön enligt en lönetrappa som facket är med och bestämmer över.

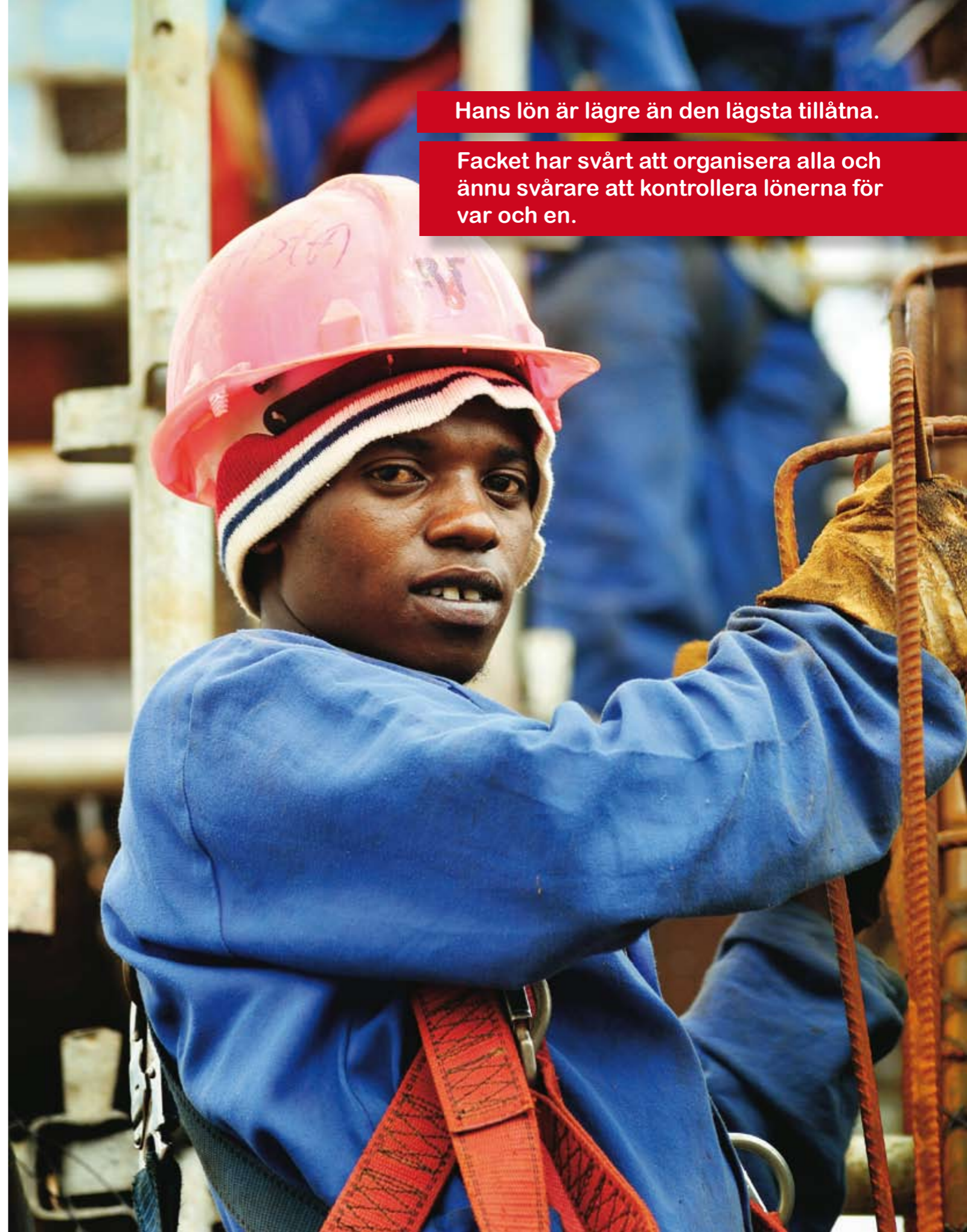
Här är mer än 20 procent med i facket och National Union of Miners (NUM) har kollektivavtal som ska gälla för alla.

Sipho, som är anställd av en underentreprenör, har inte fått veta det. Hans lön är lägre än den lägsta tillåtna enligt avtalet. Facket har svårt att organisera alla och ännu svårare att kontrollera lönerna för var och en av de 1 500 anställda hos underentreprenörerna. Sipho är inte med i facket.

– Det är inte särskilt vanligt, säger han.

Hans lön är lägre än den lägsta tillåtna.

Facket har svårt att organisera alla och ännu svårare att kontrollera lönerna för var och en.

Fler VM-byggen i Sydafrika

Royal Bafokeng Stadium, Rustenburg

Mindre ombyggnad, för 113 miljoner kronor, av arena i platinafyndigheternas område i norra Sydafrika. Ska ge plats åt 45 000 åskådare på gruppsspelmatcher.

Peter Mokaba Stadium, Polokwane

I princip nybyggd gruppsspelarena för 45 000 åskådare. Byggs av ett konsortium för 670 miljoner kronor. En vild strejk i maj 2008 medförde åtta procents lönelöft.

Mbombela Stadium, Nelspruit (Mbombela)

Nybyggd gruppsspelarena för 710 miljoner kronor som byggs av sydafrikanska byggjätten Basil Read och franska Bouygues. Plats för 46 000 åskådare. Vilda strejker i november 2007 och februari 2008 för att öka trycket bakom kraven på höjd lön. Den 23 juni fick cirka 500 anställda beskedet att de fått sparken på grund av att de deltagit i vilda strejker. BTI protesterade mot avskedandena och uppmanade till sympatiuttalanden från byggfack världen över.

Nelson Mandela Stadium, Port Elizabeth

En ny stadion med kapacitet för 50 000 åskådare byggs av ett konsortium med sydafrikanska Grinaker och holländska Interbeton. Kostnaden är 925 miljoner kronor. I april 2008 genomförde de 1 200 byggnadsarbetarna i en vild strejk för att få igenom krav på bonus.

Loftus Versveld, Pretoria (Tshwane)

På Mamelodi Sundowns hemmaarena vann Sydafrikas landslag, Bafana bafana (pojkarna), den 27 november 1999 mot Sverige med 1-0. Det var pojkarnas första seger mot europeiskt motstånd efter det att apartheidens bojkott avslutats. Loftus byggs om till en kapacitet på 45 000 åskådare för 75 miljoner kronor.

Moses Mabhida Stadium, Durban (Ethekwini)

Nybyggd slutspelsarena med plats för 70 000 åskådare som byggs av ett konsortium bestående av de sydafrikanska byggjättarna WBHO, Group 5 och Pandev. Kostnaden blir 1,45 miljarder kronor. I september och november 2007 genomfördes legala strejker som gav bonusutbetalningar i december 2007 och maj 2008 på totalt 4 700 kronor per anställd. Konflikten gällde också arbetsmiljön och avslutades först sedan de sydafrikanska facken varslat om nationell strejk.

Free State Stadium, Bloemfontein (Mangaung)

Free State Celtics hemmaplan byggs om för 189 miljoner kronor. 45 000 åskådare ska få plats på gruppsspelmatcher. Entreprenör är ett lokalt konsortium. Cirka 300 byggnadsarbetare, de flesta inhyrda från ett rekryteringsbolag, Pro Active, bygger stadion. De lägsta lönerna är 7,50 kronor per timme. Fem vilda strejker, en i december 2007, tre under januari 2008 och en i mars 2008 har genomförts för att få del av vinsten i form av en bonus.

Gautrain, Johannesburg

Fotbolls-VM kräver stora investeringar i infrastruktur. Flygplatser byggs till exempel om för sex miljarder kronor. Men den största satsningen är pendeltågen i Gauteng provinsen. Projektet heter Gautrain och binder ihop städer som Johannesburg och Pretoria med Oliver Tambo-flygplatsen. Projektet kostar 11,5 miljarder kronor och flera stora internationella och sydafrikanska byggföretag är på plats. Uppdelningen i mindre entreprenader har medfört att de sydafrikanska facken har svårt att kontrollera avtal och arbetsmiljö. Tre dödsolyckor har inträffat på projektet. I september 2007 genomfördes en vild strejk för få upp lönerna.

Fakta Sydafrika

- 44 miljoner innevånare
- Medellivslängd 44 år
- Självständigt sedan 31 maj 1920. Apartheid avskaffades 1994 och landet firar frihetsdagen den 27 april
- President Thabo Mbeki
- Regeringsparti African National Congress (ANC) som regerar i koalition med Sydafrikas kommunistparti med stöd av Sydafrikas största fack, Cosatu där det största byggfacket, NUM, ingår
- Arbetslöshet 24,2 %
- Genomsnittslön i byggbranschen är cirka tolv kronor per timme (det behövs över 15 kronor per timme för att upprätthålla minimal levnadsstandard)
- Arbetstid 40 timmar per vecka, fem dagar per vecka
- Tre byggfack (NUM, BCAWU och SABAWO) organiserar cirka 80 000 av landets cirka 700 000 byggnadsarbetare.
- Från april 2006 till februari 2007 förolyckades minst 130 byggnadsarbetare i olyckor på jobbet

Källor: CIA World Factbook, Labour Research Service och fackföreningarna

Solidaritet & bistånd

Byggnads internationella solidaritetsfond bildades 1989, i samband med Byggnads 100-årsjubileum. En styrelse beslutar över hur fondens pengar ska användas. Vill du påverka kan du lämna förslag via din avdelning i Byggnads.

Fonden har projekt både i länder nära oss, som i Ukraina, och i länder långt borta som i till exempel Sydafrika, där ett globalt IT-projekt och ett nätverksprojekt i byggbranschen får pengar från fonden för att medverka till justa arbetsvillkor på de VM-arenor som byggs inför fotbolls-VM 2010.

Pengar från fonden används också av fack i Indien, Nepal, Ryssland och Brasilien. Medel från fonden går dessutom till regionala fackliga projekt i sydöstra Asien, Centralasien, Balkan och i Anderna.

Projekten drivs tillsammans med det internationella byggfacket, BTI.

Nästan alla projekt som drivs med medel från solidaritetsfonden får också stöd av den svenska myndigheten för internationellt bistånd, Sida. Sida kräver tio procents egeninsats av de organisationer som får stöd från de svenska skattebetalarna.

Verksamheten i de olika projekt som får stöd från Byggnads handlar mycket om att organisera på byggarbetsplatser och att utbilda de lokala fackens medlemmar. Dessutom används en del pengar till att bygga upp regionala nätverk. På det sättet kan nationella fackföreningar i grannländer stödja varandra. Ett sådant exempel är nätverket i sydöstra Asien där fackföreningarna samarbetat för att få stora regionalt verksamma företag att teckna globala avtal och för att medverka till att migrantarbetare får stöd i sina krav på rimliga arbetsvillkor.

Vill du ge pengar till solidaritetsfonden? Lämna ditt bidrag på postgiro 30200-0.

VM 2010 avgörs i Sydafrika.

Inför turneringen investeras minst 30 miljarder kronor i arenor, kommunikationer och hotell.

När VM för första gången kom till Afrika hoppades de över 30 000 byggnadsarbetarna på arbetsvillkor som skulle innebära ett bättre liv...

